

Закиров М.А., Сабиоров Р.К.

КЫРГЫЗСТАНДЫН АТР ӨЛКӨЛӨРҮ МЕНЕН КЫЗМАТТАШТЫГЫ

Закиров М.А., Сабиоров Р.К.

ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ КЫРГЫЗСТАНА СО СТРАНАМИ АТР

M.A. Zakirov, R.K. Sabirov

FOREIGN POLICY RELATIONS OF KYRGYZSTAN WITH THE COUNTRIES ATR

УДК:332.1 (945.53)

Аталган макалада КРнын тышкы саясатынын чыгыш мамлекеттери менен болгон байланыштары каралат. Кыргызстандын Азия-Тынч океан аймагындагы өлкөлөр менен дипломатиялык байланыштарынын түзүлүшү, андан сырткары саясий, экономикалык жана маданий-гуманитардык байланыштары иликтенет.

Негизги сөздөр: *геополитика, гуманитардык байланыштар, байланыш, тышкы саясат, келишим, кызматташтык, дүйнөлүк коомчулук, аймактык уюмдар, визит, фактор, вектор.*

В данной статье рассматривается восточный вектор внешней политики КР. Исследуется установление дипломатических отношений Кыргызстана со странами Азиатско-Тихоокеанского региона. Анализируются политические, экономические, а также культурно-гуманитарные связи.

Ключевые слова: *геополитика, гуманитарные связи, внешняя политика, соглашения, сотрудничество, мировое сообщество, региональные организации, визит, фактор, вектор.*

In given article east vector of foreign policy KR is considered. The establishment of diplomatic relations of Kyrgyzstan with the countries of Asian-Pacific region is investigated. Cultural-humanitarian communications are analyzed political, economic, and also.

Key words: *geopolitics, humanitarian communications, foreign policy, agreements, cooperation, the world community, the regional organisations, visit, the factor, a vector.*

Кыргызстандын геосаясий абалы мамлекеттик тышкы саясатты чыгышка карата активдүү жүргүзүүнү талап кылат. Ошондуктан, Кыргызстан тарыхый, саясий жана экономикалык факторлордун негизинде өзүнө Азия өлкөлөрүнөн Кытай, Япония, Индия, Түштүк Корея, Малайзия сыяктуу өнөктөштөрдү табууга аракет жасаган.

КР Азиянын бардык өлкөсү менен бирдей укуктуу жана өз ара пайдалуу кызматташууга аракет жасаган. Азия өлкөлөрү менен аймактык жакындык, руханий жана маданий жалпылыктар Кыргызстандын бул багыттагы тышкы саясатынын ачык жана иштиктүү жүрүшүнө шарт түзгөн. Бирок, өлкө аймагындагы экономикалык кыйынчылыктар ошол өлкөлөрдөгү кээ бир мамлекеттер менен эки тараптуу кызматташууга мүмкүнчүлүктөр болбой келет.

Кыргызстан-Япония. Кыргызстан Азиядагы экономикасы өнүккөн мамлекеттеринин бири болуп эсептелген Япония менен стратегиялык кызматташууга кызыкдар. Эки өлкөнүн ортосунда дипломатиялык мамилелер 1992-жылы 26-январда түзүлсө, ушул эле жылдын 30-апрелиндеги Япониянын Вице-премьер, Тышкы иштер министри М.Ватанабэ

баштаган делегациянын тунгуч иш сапары япон-кыргыз саясий мамиленин башталышына негиз болгон¹.

Кыргыз-япон диалогу Кыргызстандын Президенти А.Акаевдин Японияга жасаган иш сапары учурунда, 1993-жылдын 20–24-апрелинде жандандырылган. Ушул иш сапардын алкагында эки жактуу кызматташуунун укуктук негизин өз ара келишим-укуктук базасы түзүлгөнгө чейин Советтер Союзунан Кыргызстанга мураска калган 7 макулдашуунун негизинде ишке ашырылат.

1997-жылдын 2–3-июлунда эки тараптуу кызматташуунун тарыхында биринчи жолу көп өкүлчүлүктөн турган япониялык делегациянын Кыргызстанга жасаган иш сапары эки тараптуу кызматташууну өнүктүрүүгө өз салымын кошкон. Бул делегацияны Япониянын Парламентинин Өкүлдөр Палатасынын мүчөсү, Либерал-демократиялык партиясынын экономикалык кызматташтык боюнча комитетинин төрагасы К.Обучи жетектеген (кийин тышкы иштер министри, андан соң өлкөнүн Премьер-министри болгон). К.Обучи Япония Кыргызстандын демократияга карай багыт алуусуна жана рынок экономикасын курууга колдоо көрсөтүү; ишенимди жана өз ара түшүнүшүүнү тереңдетүү боюнча саясий сүйлөшүүлөрдү жүргүзүү; аймактын жаратылыш ресурстарын өздөштүрүү аркылуу экономикалык кызматташууну бекемдөө; ядролук куралды жайылтпоо, демократиялаштыруу жана турукташтыруу аркылуу аймакта тынч жашоого жетишүү багытында биргелешип иш жүргүзө тургандыгын билдирген.

1998-жылдын 25–27-октябрында Кыргызстандын Президенти А.Акаевдин Японияга жасаган расмий иш сапарынан кийин кыргыз-япон мамилелери жаңы деңгээлге көтөрүлгөн. Иш сапардын алкагында өз ара кызматташуу тарыхындагы алгачкы документке – “КР менен Япониянын ортосундагы достук жана кызматташтык тууралуу” Билдирүүгө кол коюлган. Бул документте эки тараптуу кызматташуунун негизги жолдору жана багыттары чагылдырылган.

Кийинки жылдары эки өлкөнүн ортосунда 9 макулдашуу, кредиттик жана гранттык аракеттер боюнча 31 алмашуу Нотасы түзүлгөн. Алардын ичинен эң негиздүүлөрү болуп “Кызматташтык жана достук жөнүндө биргелешкен билдирүү” (1998-ж.), “Техникалык кызматташтык жөнүндө макулдашуу” (2004-ж.), “Тышкы саясий ведомстволор аралык кызматташтык жөнүндө Меморандум” (2006-ж.),

¹ Токтомушев К. Внешняя политика независимого Кыргызстана. – Бишкек, 2001. С.136.

“Достуктун, өнөктөштүктүн жана кызматташтыктын жаны мамилелери жөнүндө биргелешкен билдирүү” (2007-ж.)² эсептелет.

Япониянын эл аралык кызматташтык агенттиги (ЛСА) Кыргызстанда 2000-жылы расмий ачылган. ЛСА грант, техникалык жардам, КРнын кредит берүү багытында ишкерлик кылып, колдоо көргөзүү боюнча Дүйнөлүк Банктан кийинки эле донор уюмга айланган. Мисалы, 2010-жылга чейинки каржылык колдоосу 645 млн. АКШ долларды түзүп: транспорттук инфраструктура, айыл чарбасын өнүктүрүү, базар экономикасына өтүүдө адамзат ресурстарын жана медициналык тейлөөнү жакшыртуу багытында ишкерлик кылат.

Айрыкча Япониялык волонтерлор программасынын алкагында 114 волонтер Кыргызстанга иштөөгө жөнөтүлгөн. Мисалы алар Чүй областынын Жайылдагы, Беловодск айылдарындагы психоневрологиялык үй-интернаттарында, “Максат” реабилитациялык борборунда, Токмоктогу майыптар үйүндө тарбиячы болуп иштешүүдө.

Япония менен Кыргызстандын ортосунда билим берүү багытындагы мамилелер өнүгүүдө. Мисалы, Кыргызстанда мамлекеттик башкаруу мекемелеринде ар кандай кесипте эмгектенген 1402 адис өздөрүнүн билимдерин Япониянын башкаруу чөйрөлөрүндө билимдерин өркүндөтүшкөн. Ошондой эле Кыргызстандык студенттер, аспиранттар Япониянын жогорку окуу жайларында билим алышууда. 2007-жылдан бери ишке ашып жаткан мамлекеттик кызматчыны даярдоо программасынын алкагында Япониядагы жогорку окуу жайларда кыргызстандыктар үчүн 87 орун бөлүнгөн.

Натыйжада экономикалык реформаларга колдоо көрсөтүү программасынын алкагында Япониянын Өкмөтү тарабынан каржылануучу долбоорлор аныкталган. Бул жардам Япониянын Эл аралык кызматташтык боюнча өкмөттүк уюмдары ЛСА (Япониянын Эл аралык кызматташуу боюнча агенттиги) жана OECF (Чет элдик экономикалык кызматташуу фонду) аркылуу берилүүдө.

Япониянын Кыргызстанга насыя жана гранттар түрүндө берген жардамынын жалпы өлчөмү 300 млн. АКШ долл. жетип, анын ичинде улуттук валютаны колдоо үчүн реабилитациялык карыз (60 млн. АКШ долл.), экономика тармагын өнүктүрүү үчүн программалык карыз (31млн.долл.), “Манас” аэропортун реконструкциялоо долбоору (55 млн. долл.), Бишкек-Ош жолун калыбына келтирүү долбоору (68,8 млн.доллар), ошондой эле айыл чарбага колдоо көрсөтүү жана азык-түлүк өндүрүшүн арттыруу үчүн гранттар түрүндөгү ондогон миллион долларлар каралган³. Япония Өкмөтү булардан тышкары да өлкөбүздө өз борборун (Борбор Азия аймагында жапандан жалгыз) түзүү үчүн 2 млн. АКШ доллар бөлгөн.

2011-жылдын май айында Кыргызстандын чекараларындагы өткөрмө бекеттерин автоматташтырууну ишке ашыруу боюнча долбоорго кол коюлган. Долбоордун бюджеттик өлчөмү 1,6 млн.

АКШ долларды түзөт. Япония өкмөтү 2011-жылдын 20-майында Бишкектеги Ортопедия жана травматология борборуна 101 миң АКШ 556 доллар өлчөмүндөгү, 2012-ж. Улуттук онкология борборуна 112 миң АКШ долларды түзгөн медициналык жабдыктарды тапшырган⁴.

Кыргызстан менен Япониянын ортосундагы эки тараптуу кызматташуусу КРнын Президенти А.Ш.Атамбаевдин 2015-жылы Японияга жасаган иш сапарынын негизинде бекемделген.

Япониянын Кыргызстанга ири финансылык колдоо көрсөткөндүгүнө карабастан, эки өлкөнүн ортосундагы товар алмашуунун көлөмү төмөн бойдон калууда.

Жыйынтыктап айтканда, эки өлкөнүн ортосунда экономикалык кызматташуунун деңгээли төмөн бойдон калууда, Кыргызстандагы жеке япониялык капитал жокко эсе, бир да япониялык жеке компания азырынча кыргыз өнөктөштөрү менен кызматташууга кызыкдар экендигин билдире элек.

Кыргызстан – Корея Республикасы. Кыргызстандын Корея Республикасы менен эки тараптуу мамилеси өз ара пайдалуу кызматташтыкты орнотууга жана өнүктүрүүгө багытталган. Корея 1991-жылы декабрь айында Кыргызстандын көз карандысыздыгын тааныган, ал эми 1992-жылдын 31-январында эки мамлекеттин ортосунда дипломатиялык мамилелер орнотулган⁵.

КРнын Президенти А.Акаевдин 1997-жылы 3–5-июлда Түштүк Корея Республикасына расмий иш сапары учурунда саясий экономикалык жана маданий байланыштарды өнүктүрүү боюнча «Биргелешкен декларацияга» кол коюлган.

2011-жылдан баштап Кыргызстандын Корея Республикасы менен саясий багыттагы кызматташуусу жаңы деңгээлге көтөрүлгөн. 2013-жылы 18-21-ноябрда КРны президенти А.Атамбаев Түштүк Корея Республикасынын президенти Пак Хын Кен жана Улуттук Ассамблеясынын спикери Кан Чан Хи менен жолугушуп эки тараптуу сүйлөшүүлөрдү жүргүзүшкөн. Ал эми 2014-жылдын 24-февралында КРнын Жогорку Кеңешинин төрагасы А.Жээнбеков Түштүк Кореяга расмий сапар менен барып, эки мамлекеттин парламенттер аралык байланыштарды өнүктүрүү багытында келишимге кол койгон.

Кыргызстан дүйнөнүн көптөгөн мамлекеттери үчүн ири инвесторго айланган Кореянын потенциалдык мүмкүнчүлүктөрүнөн пайдалануу үчүн аны менен экономикалык кызматташтыкты өнүктүрүүнү биринчи орунда турат. Алсак, 2000-жылы Кыргызстанга Кореядан келген товарлардын көлөмү 6833,1миң АКШ долларды түзсө, Кыргызстандан Кореяга жөнөтүлгөн товар 418,9 миң долларга жеткен. Кореядан Кыргызстанга негизинен: телевизорлор, электроприборлор, телефондор, трикотаж кийимдери, жеңил автомашиналар жана дары дармектер келүүдө. Кыргызстанда Кореянын 20 дан ашык фирмалары ар кайсы тармакта иш алып барууда. Кореянын «Ханхва» компаниясы 1998-

² КР ПА. Ф.1.Оп. 1. Д. 29. Л. 174.

³ Токтомушев К. Аталг. эмгек.. С.139.

⁴ Кыргыз Туусу. 2012. 11-декабрь.

⁵ Ошол эле.

2000-жылдары Чүй областынын телекоммуникациясын жаңылатуу боюнча 12-мл.доллар өлчөмүндө техникалык аппараттарды орнотушкан.

Кореянын Эл аралык кызматташуу боюнча агенттиги аркылуу кыргызстандык адистерди кайра даярдоо (атайын даярдыктардан өткөрүү), ошондой эле менеджмент, пландаштыруу саясатынын стратегиясы жана өндүрүштү көзөмөлдөө жагында Кореяга стажировкалар уюштурулууда.

Эки тараптуу маданий кызматташуу корейлик “Чинсон” Ассоциациясы аркылуу ишке ашырылууда.

Кыргызстандын бир катар жогорку окуу жайларында корей тили жана адабияты бөлүмдөрү иштей баштаган. Ал эми 2001-жылдын 18-майында Бишкек шаарындагы Корей билим берүү борбору ачылган. Бул борбор кыргыз жарандарына корей тилин, маданиятын, компьютердик жаңы технологияларды үйрөтүүдө алгылыктуу иштерди жүргүзүүдө.

Кыргызстан-Индия. Индия менен ар тараптуу кызматташуу 1992-жылдын март айында КРнын Президенти А. Акаевдин алгачкы расмий иш сапары менен Индияга баруусу менен башталган. КР менен Индия Республикасынын ортосундагы дипломатиялык мамилелерди орнотуу тууралуу “Бүтүмгө”, Кызматташуунун принциптери жана багыттары тууралуу” Бирдиктүү декларацияга кол коюшкан. Бул документтер эки тараптуу кызматташуунун келишим-укуктук базасы түзгөн.

Индиянын Премьер-министри Н.Раонун (1995-ж.), Вице-президенти К.Р.Нараянанын (1996-ж.), Индиянын Вице-президенти К. Канттын (1999-ж. 29-31-август) КРна жасаган расмий иш сапарлары эки мамлекеттин ортосундагы саясий баарлашууну өнүктүрүүгө мүмкүнчүлүк түзгөн.

Өз кезегинде 1997-жылдын май айында КРнын Премьер-министри А. Жумагуловдун Индияга жасаган расмий иш сапарынын алкагында “Инвестицияларды коргоо жана кызыктыруу тууралуу макулдашууга” жана “Аскердик-техникалык кызматташуу тууралуу меморандумга” кол коюлган.

Өлкө башчысы А.Акаевдин (1999-ж. 12-14-апрель) Индияга жасаган расмий иш сапарынын негизги максаты болуп, соода-экономикалык кызматташууну өнүктүрүү жана саясий байланыштарды жогорку деңгээлге көтөрүү болуп эсептелген. Өз ара сүйлөшүүлөрдүн жыйынтыгында салык, эл аралык кылмышкерлерди биргелешип издөөгө, кармоого жардам берүү, жарандык авиация жана илим, маданият, спорт, билим берүү, маалымат алмашуу багытында келишимдерге кол коюлган.

Кыргызстан бир катар экономикалык багыттар боюнча Индия менен кызматташууга кызыкдар. Алсак, анын күчтүү экономикалык мүмкүндүгү: чет элдик инвестицияларды тартуу, бирдиктүү ишканаларды түзүү боюнча реформаларынын тажрыйбасы; ошондой эле маалымат технологиялары тармагынын өтө тездик менен өнүгүшү. Бирок, КМШ өлкөлөрүндөгү транзиттик кыйынчылыктар Кыргызстанга түз индиялык инвестициялардын киришине өзүнүн терс таасирин тийгизүүдө.

Эки тарап туризм тармагында кызматташып келет. Ар жыл сайын индиялык тараптын эсебинен Гвалиор шаарындагы Туризм жана менеджмент институтунда туризм адистиги боюнча билим алуу үчүн 5 орун бөлүнүп берилген.

1997-жылы июнь айында Бишкек – Дели аба каттамынын ачылышы Индиядан Кыргызстанга келүүчү туристтердин санынын көбөйүшүнө түрткү болгон. Алсак, Индиялык жарандардын 2000-жылы 1996-жылга салыштырмалуу Кыргызстанга 38 пайызга көбүрөөк келген.

Ал эми эки тараптуу аскердик-техникалык кызматташуу өз ара түшүнүшүү тууралуу меморандумдун негизинде ишке ашат. 1999-жылдын 20–27-февралында КРнын коргоо министринин Индияга иш сапары учурунда эки тараптуу аскердик жана аскердик-техникалык кызматташуу маселелери талкууга алынган. Андан сырткары коргонуу өнөржай тармагында бирдиктүү изилдөөлөрдү жүргүзүү маселелери да каралган.

Индия мамлекети Баткен окуяларына тынчсыздануусун билдирип, аймакты космостон сүрөткө тартуу боюнча өз сунушун киргизген. Мындан тышкары, Индиянын аскердик академияларында билим алуу боюнча кызматташуунун алкагында Кыргызстандын Коргоо министрлигинин офицерлери квалификациялык даярдоо жана кайра даярдоолордон өтүү боюнча иш жүргүзүлүүдө.

КРнын Президенти 2003-жылы ноябрда Дели шаарында Индиянын президенти Абдул Калам, премьер министри Атал Бихари Важпаи менен жолугушуп Бишкекте Маалымат технологиялык борборун түзүү, жогорку билимдүү адистерди биргелешип даярдоо, экономика, энергетика жана маданият тармагындагы байланыштарды өнүктүрүү багытындагы маселелерди талкуулашкан⁶.

Кыргызстан менен Индиянын ортосундагы илимий-техникалык кызматташуу “Экономикалык жана техникалык кызматташтык тууралуу” (1992-ж. март) макулдашуунун негизинде ишке ашууда. Индиялык тарап бул макулдашуунун алкагында кыргызстандык 10 адисти жыл сайын ар түрдүү тармактар боюнча даярдап берүүдө.

Акыркы жылдарда республиканын ар түрдүү министрлик, ведомстволорунан 120дан ашуун адистери Индияда ИТЕС программасынын курстарынан өтүшкөн. Өз кезегинде туризм, ишкердик, менеджмент, банк иши, аскердик иш боюнча индиялык эксперттер, мамлекеттик жана жеке компания, фирмалардын өкүлдөрү Кыргызстанга келип кетишкен.

1999-жылдан баштап илим тармагында саламаттыкты сактоо жана геология боюнча бирдиктүү долбоорлор иштеле баштаган. Кыргызстан менен Индиянын ортосундагы маданият, илим, билим берүү, саламаттыкты сактоо, туризм, спорт тармагында кызматташуулар жигердүү өнүгүүдө. Алсак, Индиялык белгилүү котормочу жана жазуучу В.Сингх тарабынан хинди тилине которулган “Манас” эпосу

⁶ КР ПА. Ф.1. Оп. 1. Д. 957. Л. 40-41.

150 миң нускада басылып чыккан. Өз кезегинде индия элинин “Махабхарата” эпосу кыргыз тилине которулган. Жалпылап айтканда, Кыргызстан менен Индиянын ортосундагы кызматташуулар өнүгүүдө жана аны тереңдетүүнүн чоң келечеги бар.

Кыргызстан – Малайзия. Эки мамлекеттин ортосундагы алгачкы саясий мамиле 1995-жылы июлда КРнын Президенти А.Акаевдин Малайзияга жасаган расмий иш сапары учурунда түзүлгөн. Расмий жетекчилик менен сүйлөшүү учурунда соода, экономикалык, илимий техникалык, ачылыштарды биргелешип жасоо багыттарда бир катар келишимдер түзүлгөн. Аталган иш сапар эки тараптуу кызматташууга негиз түзгөн. Кол коюлган Соода келишими, ошондой эле экономикалык, илимий жана техникалык кызматташуу, Инвестицияларды коргоо жана колдоо көрсөтүү боюнча макулдашуулар, КРнын Улуттук Банкы менен Негара банкынын ортосундагы меморандум, Визалык режимди либералдаштыруу тууралуу келишимдер эки тараптуу байланыштарды келишимдик-укуктук базасын түзгөн.

Жогорку деңгээлде өткөн сүйлөшүүлөрдүн учурунда эки тараптуу кызматташтык маселелери боюнча көзкараштардын бирдей экендиги анык болгон. Тараптар саясий кызматташууну улантуу тууралуу кеп кылышып, эки жакка тең кызыкчылыктарды жараткан маселелер боюнча кеңешмелерди өткөрүү үчүн ар түрдүү деңгээлдеги иш сапарлар менен алмашуунун өтө маанилүү экендигин белгилешкен.

Кийинки дипломатиялык кызматташуу 1996-жылы 15-18-июлда Малайзиянын премьер-министри Махатхир Мохаммаддын Бишкекке келип, Президент, өкмөт башчысы, жогорку кеңештин төрагалары менен жолугушуусунда дагы бир жолу бекемделген. Бул жолугушууда КРнын элчилигин Куала-Лумпур шаарында ачуу тууралуу макулдашылган. Финансылык кызматташууга кол коюлган.

1997–2001-жылдары КРнын Жогорку Кеңешинин депутаттары (1997-ж. февраль) мамлекеттик туризм комитетинин жетекчилери (1997-ж. ноябрь) КРнын вице премьер-министр, соода жана өнөр жай министри (1999-ж. 5-июль) КРнын тышкы иштер министри (2000-ж. июнда) Малайзияда иш сапарлары менен болушуп бир нече келишимдерге, макулдашууга кол коюп келишкен.

2002-жылы августта КРнын президенти А.Акаевдин Малайзияга экинчи жолку сапарында эки мамлекеттин ортосунда кызматташууну өнүктүрүү боюнча макулдашуулар жүргүзүлгөн. Кыргызстан менен Малайзиянын ортосунда билим берүү жана илимий изилдөө жүргүзүү багытында бир топ иштер ишке ашууда.

Кыргыз-Малайзия дипломатиялык кызматташтыгын өнүктүрүү максатында Куала-Лумпур шаарында Кыргызстандын элчилигинин ачуу тууралуу макулдашылган. Малайзиялык тарап 1997-жылы 3 жыл бою грант бөлүү менен КРнын Элчилигин ачууга чоң колдоосун көрсөткөн (1999-ж. гранттын мөөнөтү дагы 3 жылга узартылган).

2011-жылы 11-12-июлда КРнын Жогорку Кеңешинин төрагасы А.Келдибеков баштаган парламенттик делегация Малайзияга расмий иш сапары менен

барышкан. Алар Малайзия сенатынын президенти менен жолугушуу учурунда соода-экономикалык, инвестициялык жана маданий-гуманитардык Кызматташтыкты өнүктүрүү багытында сүйлөшүүлөр жүргүзүлгөн⁷.

Эки мамлекеттин ортосундагы соода байланыштары начар өнүккөн. Алсак, Кыргызстан менен Малайзиянын ортосундагы товар алмашуунун көрсөткүчү бир да жолу 1 млн. АКШ долларына жеткен эмес.

Эки тараптуу кызматташуунун алкагында малайзиялык адистер Кыргызстандын экономикалык абалын комплекстүү изилдеп чыгып, өнүгүүнүн ылайыктуу моделин сунуш кылышкан. Бул изилдөө Малайзиянын Өкмөтүнүн максаттуу программасына кирип Кыргызстандын экономикасын жандандырууга көмөк көргөзгөн. Жогорудагы комплекстик изилдөө жергиликтүү илимпоздор менен биргеликте малайзиялык эксперттер тарабынан 1996-жана 2000-жылдарда эки этап боюнча жүргүзүлгөн.

Натыйжада, 1998-жылы январь айында КР Экономикалык жактан изилдеп чыгуунун жыйынтыктоочу отчеттун сунуштарын жүзөгө ашыруу боюнча Кыргыз-малайзия Атайын экономикалык комиссиясы түзүлгөн. Илим, билим жана маданият жагындагы байланыштар эки тараптуу кызматташтыкты улантып өнүктүрүүгө өз таасирин тийгизүүдө. Мисалы, 1995-жылы Малайзиянын жогорку окуу жайларында Кыргызстан үчүн жогорку билимдүү адистерди даярдоо боюнча программа ишке аша баштаган.

1996-жылы алгачкы 12 студент Малайзиянын Эл аралык Ислам университетине кабыл алынган. Ал эми 1997-ж. сентябрь айынан тартып Малайзиянын Өкмөтү Эл аралык Ислам университетинде билим алуу үчүн Кыргызстанга туруктуу 3 орунду бөлгөн⁸.

Ал эми 1999-жылы июнь айында Малайзиянын Илимдер Академиясынын өкүлдөрү Кыргызстанда иш сапарлары менен болуп кетишкен. Өзгөчө, КРнын УИАнын Физика институтундагы жасалма алмазды алуунун ыкмалары жана плазматрону, Машина таануу институтунун тосмо жабдуулары алардын кызыгууларын пайда кылган. КРнын Премьер-министринин 2000-жылдын ноябрында Малайзияга жасаган иш сапарынын учурунда КРнын УИАсы менен Малайзиянын илимий-изилдөө институтунун ортосунда плазмалык технологиялар жагындагы иштелмелерин пайдалануу тууралуу келишимге кол коюлган.

Жалпылап айтканда, эки мамлекеттин ортосунда түзүлгөн келишимдер малайзиялык тараптын саясий эле эмес, экономикалык тармактарда да эки тараптуу кызматташууларды кеңейтүүгө кызыкдар экендигин далилдеп турат.

Рецензент: д.и.н., проф. Чотонов Ү.Ч.

⁷ КР ТИМА. 2011; Малайзия бизге алыс эмес // Эркин Тоо. 2011. 12-июль.

⁸ КР ТИМА. 2011.